

Turizmin KKTC ekonomisi içindeki yeri ve önemi

MEHMET KIRAL

I. GİRİŞ

K.K.T.C. turizmi, göstergelerden de anlaşılacağı üzere 1986 yılına kadar istikrara kavuşmamış; sürekli dalgalanmalar göstermiş ve nihayet KKTC ile Anavatan arasında 1986 yılında yürürlüğe konulan Ekonomik İşbirliği Protokolü'nden sonra istikrarlı bir gelişme tablosu çizmiştir. Ancak ekonomik açıdan sabit fiyat bazında turizm sektörünün GSYİH'daki pay rakamlarının belli oranları aşmadığı gözlemlenmektedir.

Diğer yandan turistik harcamalar, özellikle otel, lokanta ve ticaret kesimlerinde yaratılan katma değerde önemli bir paya sahip olmakta, dar iç iyasa nedeniyle pazarlama gücünü bulan belirli mal ve hizmetlere talep yaratarak inşaat, ulaştırma, tarım, sanayi, bankacılık ve diğer sektörlerin gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır. GSYİH rakamlarının sadece turizm sektöründeki direkt etkileri kapsadığını, turizmin sektörlerarası özelliği nedeniyle indirekt ve uyarılmış etkilerin diğer sektörlerle yansıdığı da gözönünde tutulmalıdır.

Dünyamızda son yıllarda meydana gelen ekonomik, sosyal ve politik gelişmeler, ülkelerin birbiriyle olan ilişki ve bağımlılıklarını arttırmakta ve yeni ekonomi politikalarının oluşturulmasını kaçınılmaz kılmaktadır.

Bu bağlamda kalkınma kavramı değişime uğramakta, sosyal ve ekonomik boyut yanında çevre boyutu da kalkınma stratejilerine yansımaktadır.

Özellikle global ölçüde süren entegrasyon ve çözülme süreçleri, uluslararası turizm hareketlerini yoğunlaştırarak turizme dayalı ekonomiler arasındaki rekabeti tırmandırmakta ve dünyamızda yükselen çevre bilinci bu rekabetin ana temasını teşkil etmektedir.

Bu koşullar altında, bir turizm ekonomisinin yaratılması için gerekli tüm özellikleri taşıyan K.K.T.C.'nde ekonomik kazançlarla çevre koşulları ve antropolojik değerler açısından duyarlı bir dengeyi oluşturacak, dünyada ve bölgemizde hızla gelişen ekonomik, sosyal ve siyasal olaylara uyum sağlayacak, kendi kaynaklarını uzun vadeli kullanımlar içinde koruyan sürdürülebilir bir turizm politikasının hayata geçirilmesi amaçlanmaktadır.

1993 yılında turizm sektörü katma değeri sabit fiyatlarla 221.9 milyon TL'si olarak gerçekleşmiş; 1992 yılına göre %24.5 oranında büyüme göstermiştir. Sektörün GSMH'daki payı ise sabit fiyatlar bazında %3.0'a yükselmiştir.

II. TURİZMİN DIŞ ÖDEMELER DENGESİNE KATKISI

K.K.T.C.'nin kıt kaynaklara, kısıtlı üretim olanaklarına, dar iç piyasa ve sınırlı işgücüne dayanan ada ekonomisine sahip olması, diğer küçük ülke ekonomileri gibi hizmet ekonomisi özelliğini ön plana çıkarmakta ve yıllar boyu açık veren dış ticaret dengesinin kapanmasına yardımcı en büyük etken olarak turizmi gündeme getirmektedir. 1977 yılında 57.1 milyon ABD \$ olan dış ticaret açığının %52.9'u net turizm gelirleri ile karşılanırken bu oran 1982 yılında %33.8, 1987 yılında %62.4 ve 1992 yılında %55.3 olmuştur. K.K.T.C.'ne gelen turist sayısı ve dolayısı ile elde edilen net turizm geliri ile doğru orantılı olarak yükselen bu oran, aynı zamanda dışalım miktarının büyüklüğü ve sektörlerin dışa bağımlılığına da sıkı sıkıya bağlı bulunmaktadır.

1993 yılında toplam döviz gelirleri 362.9 milyon \$'a, ihracat gelirleri 54.5 milyon \$'a ve net turizm gelirleri 224.6 milyon \$'a ulaşırken, net turizm gelirlerinin toplam döviz gelirleri içindeki payı %61.9;

Bu makalede, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ekonomisi içerisinde turizm sektörünün yeri ve önemi tartışılmaktadır.

Mehmet Kiral: Lisans, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Makina Mühendisliği Bölümü (1973); yüksek lisans, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Programı (1996); doktora, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Programı (halen öğrenci). Doğu Akdeniz Üniversitesi Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu'nda öğretim görevlisi.

ihracat gelirlerine oranı ise %412.1 olarak gerçekleşmiştir. 1994 yılında ise net turizm gelirlerinin toplam döviz gelirleri içindeki payının %66.9, ihracat gelirlerine oranı ise %383.9 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

III. SABİT SERMAYE YATIRIMLARI

Turizm sektöründe mevcut potansiyelin idamesi ve geliştirilmesine yönelik harcamalarla, sektöre yeni kazandırılan kaynaklar için yapılan harcamalar 1977 - 1992 yılları arasında 1977 sabit fiyatları ile toplam 312.7 milyon TL. olmuştur (Cari fiyatlarla toplam 45,167.0 milyon TL.).

Gerçekleştirilen toplam sabit sermaye yatırımlarının 180.2 milyon TL. 'lik kısmı kamu (%57.6) ve 182.5 milyon TL. 'lik kısmı da (%42.4) özel sektör tarafından gerçekleştirilmiştir. 1988 yılına kadar düşük oranlarda seyreden özel sektör yatırımları 1988'den itibaren, Turizm Endüstrisi Teşvik Yasası'nın da etkisiyle yükselmeye başlamıştır.

Turizm sektörü'nde mevcut potansiyelin idamesi ve geliştirilmesine yönelik olarak 1993 yılında 1977 sabit fiyatlarıyla toplam 38.7 milyon TL. 'sı ve cari fiyatlar 35,598.7 milyon TL. 'sı değerinde sabit sermaye yatırımı gerçekleştirilmiştir. Turizm yatırımlarının toplam sabit sermaye yatırımları içindeki oranı ise 1992 yılında %3.8'den, 1993 yılında %3.4'e düşmüştür. 1994 yılı turizm sektörü toplam sabit sermaye yatırım değerinin, 1977 sabit fiyat-

larıyla 39.0 milyon TL. 'sı, cari fiyatlarla ise 85,119.4 milyon TL. 'sı olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 1994 yılında turizm sektörü sabit sermaye yatırımlarının toplam yatırımlar içindeki payının % 4.3 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

IV. TURİZMİN İSTİHDAMA KATKISI

Turizm sektörü emek-yoğun bir sektör olması dolayısıyla çok önemli bir istihdam alanıdır. Gayri Safi Milli Hasıla'ya olan katkıları nedeni ile de genel istihdam düzeyini olumlu yönde etkilemektedir.

Gastronomi, konaklama, seyahat ecenteleri ve ulaştırma gibi doğrudan turistik mal ve hizmet sunan işletmelerde yaratılan istihdam olanakları artan turist sayısına paralel olarak artmakta ve dolayısıyla hem doğrudan istihdam hem de dolaylı istihdam kapasitesi yaratılmaktadır.

1977 yılında yaratılan toplam istihdam 1302 kişi iken bu rakam, 1982 yılında 1435'e; 1987 yılında 2121'e yükselmiş ve 1992 yılında 4098'a ulaşmıştır.

V. TURİST HİZMETLERİ TALEBİ

Turist hizmetleri talebinin yönü ve hacminin en önemli göstergeleri turist sayısındaki gelişmeler ile turist girişlerinde elde edilen brüt turizm gelirleridir.

K.K.T.C.'ni ziyaret eden toplam turist sayısı 1977 - 1981 yılları arasında azalan bir trend izlemiş ve 1982 yılından itibaren

TABLO-1: KKTC ekonomisinde turizm sektörünün yeri

YILLAR	GSYİH		TURİZM SEKTÖRÜ KATMA DEĞERİ		GSYİH'DAKİ % PAYI	
	Cari Fiyatlarla	Sabit Fiyatlarla	Cari Fiyatlarla	Sabit Fiyatlarla	Cari Fiyatlarla	Sabit Fiyatlarla
1989	898,055.9	6,515.9	50,864.6	140.7	5.7	2.2
1990	1,538,574.2	6,935.8	78,444.6	160.9	5.1	2.3
1991	2,255,177.5	6,552.2	87,267.2	125.8	3.9	1.9
1992	4,013,496.4	7,082.0	195,160.0	178.2	4.9	2.5
1993	6,828,157.3	7,424.5	385,483.2	221.9	5.6	3.0
1994	15,403,578.2	7,054.7	835,289.3	239.8	5.4	3.4

Son yıllarda KKTC'de turizm sektörü öncelikli olarak teşvik görmekte ve bu alanda gözlenen sorunların ortadan kaldırılması için çalışılmaktadır.

değişik oranlardaki yıllık artış hızı ile artarak, 1990 yılına kadar bir yükseliş göstermiştir. 1991 yılındaki kriz nedeniyle düşen toplam turist sayısı 1992 yılında yükselmeye başlamış ve 1993 yılında yirmi yılın en yüksek rakamına ulaşmıştır.

Toplam turist sayısı trendindeki dalgalanmalar ülkenin değişik iç ve dış etkilere fazlasıyla açık olmasından kaynaklanmaktadır. K.K.T.C.'ni ziyaret eden yolcu sayısının, ortalama %78'ini TC uyruklular oluşturmakta ve bu rakam turistik amaç dışında ülkemizi ziyaret edenleri de kapsamaktadır. %22 dolayındaki yabancı payı ise büyük oranda K.K.T.C.'ni ziyaret eden yabancı turistleri ifade etmektedir.

Durum turizm gelirleri açısından ele alındığında ise milyon ABD doları olarak 1977-1982 yılları arasında istikrarsız bir dönem göze çarpmaktadır. 1983-1990 döneminde net turizm gelirlerinde sürekli bir artış sağlanmış, ancak 1991 yılında darboğazlar nedeniyle net turizm gelirlerinin 1993 yılı itibarıyla da artış trendi içinde olduğu görülmektedir. Turizmde meydana gelen hızlı gelişme sonucunda net turizm gelirleri, son yıllarda toplam ihracat gelirlerinin üç katından fazla bir düzeye yükselmiştir.

1977-1992 döneminde gelen yolcu sayısına paralel olmayan bir biçimde konaklayan turist sayısı ve geceleme sayısı da dalgalanmalar göstermektedir. KKTC'ne gelen TC'li turist sayısı 1977 yılından 1992 yılına yıllık ortalama %4.5 oranında

artarak 108,016'dan 210,178'e ulaşırken, bu oran konaklayan TC'li turistlere yıllık ortalama artış olarak %0.7 oranında yansımış ve bu sayı mutlak olarak 69,558'den 77,450'ye yükselmiştir. 1977 yılında gelen TC'li turistlerin %64.4'ü konaklarken, bu oran 1982 yılında %61.9'a, 1987 yılında 41.9'a düşmüş ve 1992 yılında %36.8 olarak gerçekleşmiştir. Bu tablodan da anlaşılacağı gibi, gelen TC'lilerin büyük bir çoğunluğu turist tanımı kapsamına girmekle birlikte, turistik konaklama amacı dışında Ada'yı ziyaret etmektedirler (bavul turizmi, günlük alış-veriş, çalışma vb.). Aynı açıdan yabancı turistlere bakılacak olursa yabancı turist sayısı 1977 yılından, 1992 yılına yıllık ortalama %17.5 oranında artarak aynı yıllar itibarıyla 5,130'dan 57,440'a ulaşmıştır. Konaklayan yabancı turistler ise aynı dönem itibarıyla yılda ortalama %15.9 oranında artarak 3,800'den, 34,814'e yükselmiştir. 1977 yılında K.K.T.C.'ne gelen yabancı turistlerin %74.1'i konaklarken, bu oran 1982 yılında %55.9'a düşmüş, 1987 yılında %94'a ulaşarak, 1992 yılında %60.6 olarak gerçekleşmiştir. K.K.T.C.'ne gelen yabancı sayısının büyük çoğunluğunun turist olduğu geri kalanın ise özel mülklerde konaklayan turistler ile yabancı pasaport hamili KKTC'lileri kapsadığı anlaşılmaktadır.

Konaklayan toplam turist sayısı yıllık ortalama %2.9 oranında artarak 1977 yılında 73,358'den 1992 yılında 112,264'e ulaşmıştır. Toplam gecemeler ise yine aynı dönemler itibarıyla yıllık ortalama

TABLO-2: KKTC'nin dış ticaret-turizm dengesi

YILLAR	DIŞ TİCARET		DIŞ TİCARET AÇIĞI	TURİZM GELİRİ	TURİZM GİDERİ	TURİZM DENGESİ	TİCARET AÇIĞINI KRŞLAMA ORA
	Dışalım	Dışsatım					
1989	262.5	55.2	207.3	216.2	61.3	154.9	74.8
1990	381.5	65.5	316.0	309.4	84.5	224.8	71.1
1991	301.1	52.5	248.6	221.7	66.1	153.6	61.8
1992	371.4	54.6	316.8	257.5	82.4	175.1	55.3
1993	363.9	54.5	309.4	318.4	93.8	224.6	72.6
1994	329.6	59.0	270.6	325.8	99.3	226.5	83.7

KKTC'nin kat kaynaklara, kısıtlı üretim olanaklarına dar iç piyasa ve sınırlı işgücüne dayanan ada ekonomisine sahip olması, diğer küçük ülke ekonomileri gibi hizmet ekonomisi özelliğini ön plana çıkarmaktadır.

%255 oranında artarak 290,409'dan 648,170'e yükselmiştir. Ortalama geceleme süresi 1977-1992 dönemi boyunca pek fazla değişikliğe uğramamış; ve ortalama 5 gece civarında gerçekleşmiştir. Tabloya iç turizm olayını da hesaba katarak baktığımızda, toplam konaklayan turist sayısının 1977'de 77,081'den, 1992'de 122,099'e yükseldiği görülmektedir.

1993 yılında ise 1992'ye oranla gelişmeler vardır. 1993 yılında konaklayan toplam yabancı turist sayısı 112,264'den %12.2 artış göstererek 125,993'e; toplam geceler ise yine 1992'ye oranla %27.5 oranında artarak 826,422'ye ulaşmıştır. 1993 yılında toplam turist bazında TC'nin payı 79,473 kişiyle %63 olmuştur. Gecelemelerde ise TC payı, toplam 846,879 geceleme içerisinde 407,556 geceleme ile %48.1 olmuştur. 1994 yılı gerçekleşme tahminlerine ise konaklayan turist sayısının 155,158'e kapasite kullanım oranının ise %38.4'e yükselmesi beklenmektedir.

Yine aynı dönemde, toplam yatak kapasitesi yıllık ortalama %5.3 oranında artarak 3,265'ten, 7,087'ye ulaşmış, kapasite kullanım oranı ise 1977'de %34'den, 1982'de %23.7'ye düşmüş, 1987'de %43.4'e yükselerek 1992'de %31.2 olarak gerçekleşmiştir. Konaklayan turist sayısındaki artışın, yatak kapasitesi artışı ile aynı oranda olmaması nedeniyle kapasite kullanım oranlarında dalgalanmalar ve düşüşler meydana gelmektedir. Ulaşım tercihleri açısından konu ele alındığında, bavul turizmi olarak adlandırılan, transit ticarete dayalı turizmin yoğun olduğu yıllarda özellikle 1980-1986 yılları arasında ulaşım tercihlerinin deniz yolu lehinde olduğu, ancak 1977-1979 ve 1987-1992 dönemlerinde genellikle havayolunun tercih edildiği gözlemlenmektedir.

Havayolunu tercih eden turistlerin toplam turist sayısı içindeki payı 1992 yılında %64.5'den, 1993 yılında %65.2'ye yükselirken, buna karşılık deniz yolunu tercih eden turistlerin toplamdaki payı %35.5'den %34.8'e düşmüştür. Bu gelişmede turist kompozisyonunda meydana gelen değişme etkili olmuştur. TC'li turist

sayısı içinde, yolcu beraberliği eşya taşıma faaliyetlerinde bulunan turistlerde azalma meydana gelirken direkt turizm amacı ile gelen TC ve yabancı turistlerde artış olmuştur.

VI. DIŞ SEYAHAT VE GEZİLERDEKİ GELİŞME

1992 yılı itibarıyla dış seyahat gelirleri 279.6 milyon \$, dış seyahat giderleri 87.1 milyon \$ olarak gerçekleşmiş ve dış de-yahat dengesi 192.5 milyon \$ fazla vermiştir. 1993 yılında da talepte meydana gelen artışa paralel olarak dış seyahat gelirleri %23.7 oranında artarak 345.8 milyon \$'a yükselmiş ve dış seyahat dengesi fazlası 55 milyon artarak 247.5 milyon olarak gerçekleşmiştir.

1994 yılı gerçekleşme tahminine göre dış seyahat gelirlerinin 355.6 milyon \$'a, dış seyahat dengesi fazlasının ise 251.8 milyona yükselmesi beklenmektedir.

1994 yılı itibarıyla, öğrenci gelir ve giderlerinin dış seyahat dengesini gelirler bazında %11.8, giderler bazında ise %1.8 oranında etkilemesi beklenmektedir.

K.K.T.C.'ne gelen yabancıların ikamet ettikleri ülkelere göre dağılımı Tablo 3'de verilmektedir. Buna göre birinci sırada Türkiye'yi sırasıyla İngiltere, Almanya, Avusturya ve Fransa takip etmekte ve ilk beş sıraya giren ülkeleri oluşturmaktadırlar.

VII. TURİST HİZMETLERİ ARZI

Turizm sektörünün diğer sektörlerle olan bağımlılığından dolayı, turist hizmetleri arzı pratik olarak ekonomik faaliyetlerin tüm alanlarını kapsamaktadır. Turist hizmetleri arzının göstergeleri olarak turistik tesisler, pansiyonlar, seyahat acenteleri, eğlence ve spor servislerindeki gelişme ile ulaşım, limanlar, havaalanları ve karayollarındaki hizmet durumları sayılabilir.

1975 yılında 40 tesis ve 2,952 yatak kapasitesi ile devreye giren turizm sektörü, yıllar iribari ile küçük oranlı değişimlerle ayakta kalmaya çalışmış ve yeni tesisler devreye koymak yerine, eldeki tesislerin

KKTC'ni ziyaret eden yabancıların sayısına, ortalama % 78'ini TC uyruklular oluşturmakta ve bu rakam turistik amaç dışında KKTC'yi ziyaret edenleri de kapsamaktadır.

iyileştirilmesine ve ek yatırımlarla genişletilmesine çalışılmıştır. 1977 yılında 46 tesis ve 3,265 yatak kapasitesine, 1982 yılında 49 tesis ve 3,782 yatak kapasitesine ulaşan turizm sektörü, 1987 yılına 64 tesis, 4532 yatak kapasitesi ile girmiştir. Bu yılda Turizm Endüstrisi Teşvik Yasası'nın yürürlüğe konması ile sektörde bir hareketlenme başlamış ve toplam yatak kapasitesi %62.8 oranında, tesis sayısı ise %34.4 oranında artarak sırasıyla 7,087 ve 86'ya ulaşmıştır. Pansiyonlar dışındaki turistik yatak kapasitesindeki artış ise 1987-1992

dönemi itibarıyla %75.4 oranında olmuş ve turistik yatak adedi 3,779'dan 6,630'a yükselmiştir. K.K.T.C.'nde turistik yatırım alanında son beş yıl içerisinde sağlanan esas gelişme bungalow ve otel-apart. türündeki tesislerde olmuştur. 1987-1992 döneminde otel yatağındaki artış oranı %38.2 iken, bungalow ve otel-apart. türü tesislerdeki yatak artışı %172.9'a ulaşmıştır. 1992 yılı itibarıyla toplam 7,087 yataktan 3,814'ü otel yatağı (%53.8) 2,816'sı bungalow ve otel-apart. yatağı (39.8), 457'si ise pansiyon yatağıdır (%6.4). 1993 yılında, 1992 yılına

TABLO-3: KKTC'ye gelen yabancıların ikamet ettikleri ülkelere göre dağılımı

ÜLKELER	1989	1990	1991	1992	1993
ABD	1,631	1,604	898	1,285	1,761
Almanya	15,897	13,973	10,542	12,538	18,268
Avusturya	3,650	5,396	1,649	4,346	4,696
Avustralya	685	956	545	732	658
Finlandiya	1,397	2,015	1,019	2,095	2,533
Fransa	588	489	447	687	3,008
Hollanda	599	348	446	509	738
İsveç	288	543	246	115	170
İsviçre	862	674	362	367	405
İran	4,704	2,094	1,081	1,168	1,853
İrlanda	217	60	120	243	379
İtalya	690	936	393	657	1,072
İngiltere	24,026	24,482	18,591	24,808	34,363
Japonya	132	135	38	176	226
Kanada	227	204	232	246	317
Lübnan	232	181	149	103	140
Mısır	214	143	129	157	178
Pakistan	296	284	422	696	745
Suriye	349	368	293	258	276
Sudan	226	324	257	110	71
Diğer	1,834	2,292	2,999	5,144	4,676
TOPLAM	274,073	300,810	220,237	267,618	359,313

KKTC'nin otel, otel-apart otel ve diğer konaklama tesislerinin orta ve üst gelir düzeyindeki turist gruplarına hitap eden bir yapıya sahip oldukları söylenebilir.

göre otel, otel-apart ve diğer grubunda yer alan tesis sayısı %8.8, yatak sayısı %58 ve personel sayısı %9.8 oranında artış göstermiştir. Aynı dönemden turistik tesisler grubunda tesis sayısı %10.5 oranında artarken, personel sayısı %10.6 oranında artmıştır. Turizm ve seyahat acenteleri grubunda ise acente sayısı %9.6, personel sayısı %11.2 oranında artmıştır. Sınıf ayrımı bazında yatak sayıları esas alınarak yapılacak bir analizde 1993 yılında beş yıldızlı konaklama tesislerinin, yıldız esasına göre sınıflandırılan konaklama tesislerin %36.1, iki yıldızlı tesislerin %19.7 ve bir yıldızlı tesislerin ise %8.2 olduğu görülmektedir.

Bu verilere göre KKTC'nde otel, otel-apart ve diğer ayrımı içindeki tesislerin çoğunluğunun orta ve orta-üst gelir düzeyindeki turist gruplarına hitap eden bir yapıya sahip oldukları söylenebilir.

KKTC'nde 1977 yılında 94 adet turistik tesis bulunurken, bu sayı 1982 yılında 125'e, 1987 yılında 237'ye çıkmış ve 1992 yılında 381 olarak gerçekleşmiştir. 1977-1992 döneminde turistik tesis sayısındaki toplam artış %305.3 oranında olmuştur. Aynı dönemde turizm ve seyahat acenteleri sayısında toplam %331 oranında artış gerçekleşerek, 1977 yılında 29 olan acente sayısı, 1992 yılında 69'a, 1987 yılında 87'ye ve 1992 yılında 125'e ulaşmıştır. Turistik yatak kapasitesinin önemli bir kısmının Gıme ve Gazimağusa'da toplandığı görülmektedir. Toplam turistik yatak kapasitesinin %63.3'ü Gıme, %31.6'sı Gazimağusa, %5.1'i Lefkoşa'da bulunurken, toplam tesislerin %67.8'i Gıme, %24.6'sı Gazimağusa ve %9.7'si Lefkoşa'da bulunmaktadır. Lefkoşa'daki turistik tesislerin %66.7'sini pansiyon ve misafirhaneler oluştururken, bu oran Gazimağusa'da %9.5 ve Gıme'de %17.5'dir.

Turistik tesis ve yatak arzının artması ile turistik hareketlerin büyük bir rekabet içinde gelişmesi hizmette kaliteyi ön plana çıkarmış ve nitelikli personel ihtiyacına olan talebi arttırmıştır.

Emek-yoğun bir sektör olan turizmin son yıllarda toplam istihdam içindeki pa-

yının giderek arttığı görülmektedir. Turizm sektöründe 1992 yılında istihdam edilen personel sayısı 2,301'den, 1993 yılında 2,707'ye yükselmiş, sektörün toplam istihdam içindeki payı ise 1992 yılında %3.1'den 1993 yılında %3.6'ya yükselmiştir.

1994 yılı gerçekleşme tahminine göre ise istihdam edilen personel sayısının 2,864 ve toplam istihdam içindeki payının %3.8 düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

KKTC'daki turistik konaklama tesislerindeki nitelikli eleman ihtiyacının karşılanması amacıyla kurulan Otelcilik ve Turizm Eğitim Merkezi (OTEM) 1974'den beri faaliyet göstermektedir. 1991-1992 öğretim yılında 36 mezun veren OTEM'in kurulduğu günden bu yana verdiği mezun sayısı 497'ye ulaşmıştır. Bunun yanısıra, Ulaştırma, Bayındırlık ve Turizm Bakanlığı'nca düzenlenen turist rehberi yetiştirme kurslarında 1993 yılında 2'si Almanca, 50'si İngilizce dilinde olmak üzere toplam 111 rehber yetiştirilmiştir. 1974 yılından beri yetiştirilen rehber sayısı 547'ye ulaşmış bulunmaktadır.

Diğer yandan orta ve üst düzey yönetici yetiştirmeyi amaçlayan Doğu Akdeniz Üniversitesi'ne bağlı Turizm ve Konaklama Yüksek Okulu, Gıme Amerikan Üniversitesi'ne bağlı Turizm ve Otel İşletmeciliği bölümü ile Lefke Üniversitesi'ne bağlı Uluslararası Turizm Yönetimi bölümünde 1992-1993 Öğretim yılında toplam 193 öğrenci eğitim görmüş ve bu sayı 1993-1994 ders yılında yaklaşık %35 artış göstererek 260'a ulaşmıştır.

VIII. FİZİKSEL PLANLAMA VE ÇEVRE KORUMA FAALİYETLERİ

Birinci ve İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planları ile geçiş yılı programlarını kapsayan 1978-1992 döneminde, ülkesel fiziki plan ve buna uygun planların yapılması, bu konudaki çalışmaların yıllık programlar, mevzii düzenlemeler ve imar kontrol etkinlikleri ile yönlendirilmesine ve daha çok kısa vadeli politikalara dayanan bir planlama sürecinin izlenmesine yol açmıştır.

KKTC ekonomisinin planlı kalkınmasına olumlu katkıları olacak ülkesel fiziksel planın hazırlanıp ivdedilikte yürürlüğe girmesi ve sonraki aşamalarda sektörel master planların hazırlanması gerekmektedir.

Ülkesel fiziki planlar, devletin kontrolü altındaki tüm taşınmaz malların nasıl ve ne maksatla kullanılacağı hakkında devletin hedeflerinin neler olacağına, ülkesel düzeyde sektörel hedef ve yatırımların dikkate alınarak düzenli, gelişmeyi özendirme ve denetlemek için hazırlanmaktadır. K.K.T.C. ekonomisinin planlı kalkınmasına olumlu katkıları olacak Ülkesel fiziki planın hazırlanıp ivedilikle yürürlüğe girmesi ve daha sonraki aşamalarda sektörel master planların hazırlanması gerekmektedir. Böylelikle başta turizm sektörü olmak üzere tüm ülke, kentsel ve kırsal çevre, sanayi, ticaret, tarım, orman alanları, ulaşım, kıyıları, tarihi ve kültürel değerler, eğitim, sosyal-tekniik altyapı donanımları koruyup geliştirilebilecektir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünyamızdaki hızlı teknolojik gelişme, ekonomik büyüme ve kalkınmayla birlikte nüfusun da hızla artmasına yol açmış, tüketim üzerine kurulu üretim biçimi ile taşıma kapasiteleri sınırlı doğal ve insan yapısı çevresinde hızla ve hor kullanılarak tüketilmesi gündeme gelmiştir. Tüm dünyada çevreyle ilgili sorunların artması çevreye olan duyarlılığı geliştirmiş, kaynakların kirlenmesi ve tahribatı gelecek için planlamanın önemini daha da arttırmıştır.

K.K.T.C.'nin doğal güzelliklerini korumak ve turizmin buna bağlı olarak ekonomiye katkısını arttırmak için, turizme yönelik yatırımları teşvik edici ve düzenleyici, aynı zamanda güzellikleri ve görünümünü bozmayacak oranlarda belirli sınırlamalar, arazi kullanımlarında inşaat imkanlarını sınırlayıcı önlemler için çalışmalar yapılmaktadır.

1990 yılında kabul edilen 9/1990 sayılı Çevre Yasası gereğince de turizm yatırım projelerinin onayında Çevre Koruma Dairesi'nin çevresel yönden yaptığı değerlendirmeler dikkate alınmaktadır.

IX. SONUÇ

Yukarıdaki incelemelerden de görüldüğü üzere; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ekonomisi içerisinde turizm sektörünün oldukça önemli bir yeri bulunmaktadır. Ülkenin bir ada üzerinde yer alması, turizm sektörünün ülke ekonomisi içerisinde önemli bir yere sahip olmasına yol açmaktadır.

Bundan dolayı da KKTC ekonomisi içerisinde turizm sektörünün önemi günden güne artmaktadır. Turizmin emek-yoğun özelliğinden dolayı da, KKTC ekonomisinde turizm ayrıca yarattığı istihdam olanakları ile işsizliğin azaltılmasına önemli denilebilecek katkıda bulunmaktadır. Turizm KKTC'de toplam istihdamın % 4 gibi bir oranını sağlamaktadır.

Bütün bunların bir sonucu olarak KKTC'de son yıllarda turizm en fazla gözetilen sektörlerin başında yer almaktadır.

KAYNAKÇA

BARUTÇUGİL, İsrnet (1986), Turizm Ekonomisi ve Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri, Beta Basım Yayın A.Ş.

DODD, C.H. (1993), The Political Social and Economic Development of Northern Cyprus, The Eothen Press, England.

DAVITSON, Rob (1993), Tourism, Pitman Publishing, England.

FEHMI, Hasan (1992), A'dan Z'ye KKTC, Cem Yayınevi.

KKTC Turizm Planlama Dairesi (1994), KKTC İstatistik Yıllığı 1993.

KKTC Turizm Planlaması Dairesi (1993), Turizm İstatistikleri.

LUNDBERG, Donald E. (1990), The Tourism Business, Van Nostrand Reinhold, New York.

MATHIESON, A. Wall (1985), The Tourism System, Prentice-Hall Inc, New Jersey.

MILL, Robert C. ve A. M. ALASTAIR (1985), The Tourism System, Prentice-Hall Inc, New Jersey.

ÖZDEMİR, mehmet (1991), Turizmin Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri, KÖK-SAV Yayınları, Ankara.

Tourism in Cyprus, National Report No: 13, International Tourism Quarterly The Economist Intelligence Unit No: 1, 1974pp. 24-37.

YEŞİLADA, Ekrem (1994), Kıbrıs'ta Turizm, Grafik Sanatlar Matbaacılık ve Ambalaj Sanayii A.Ş., İstanbul.

KKTC'yi en çok ziyaret edenlerin milliyetlerine göre dağılımı incelendiğinde; Ada'ya en fazla TC vatandaşlarının geldiği, bunu sırasıyla İngiltere, Almanya, Avusturya ve Fransa vatandaşlarının ziyaret ettiği görülmektedir.